

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus
PL86
90101 Oulu

kirjaamo.pohjois-pohjanmaa@ely-keskus.fi

LAUSUNTO

9.1.2017

Dnro /2017

Asia: Lausunto Maaningan tuulipuistohankkeen YVA-selostuksesta

Viite: Lausuntopyyntö 7.11.2016 dnro POPELY/3515/2015

MAANINGAN TUULIVOIMAHANKKEEN YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINTI-MENETTELY

YVA-selostus

EPV Tuulivoima Oy suunnittelee tuulipuiston rakentamista Kuusamoon. Puiston sähkönsiirtovaihtoehtoja toinen sijoittuu lisäksi Posion kunnan puolelle. YVA:ssa tutkittiin kahta toteuttamisvaihtoehtoa: VE 1, jossa on 61 voimalaa ja VE 2, jossa on 45 voimalaa. Puisto koostuu tuulivoimaloista perustuksiin, tuulivoimaloiden välisistä huoltoteistä, jotka pidetään auki ympäri vuoden, tuulivoimaloiden välisistä keskijännitekaapeleista (20–36 kV maakaapeli), sekä kahdesta sähköasemasta, joiden kautta sähkö siirretään alueverkkoon (110 kV). Voimajohdoille on tutkittu useita vaihtoehtoja, joista kaksi, VE Posio ja VE Kuusamo, ovat päätyneet selostukseen.

Tuulipuisto sijoittuu Tolvan paliskunnan alueelle. Sähkönsiirtovaihtoehtoja VE Kuusamo sijoittuu loppuosaltaan Alakitkan paliskuntaan. Poronhoito on pitkän perinteen omaava ja yhä tärkeä elinkeino Kuusamossa. Sen merkitys Kuusamon imagolle on suuri. Poronhoito on merkittävä sidostoimiala Kuusamon matkailulle ja se työllistää myös lihan jalostamisen kautta. Erityisesti pienemmissä kylissä poronhoito on merkittävä työllistäjä ja elinvoimaisuuden ylläpitäjä. Paliskuntien poronhoito perustuu luonnonlaitumien käyttöön.

Poronhoidon huomioon ottaminen tuulipuistohankkeissa

Poronhoito on merkittävä ja pitkän historian omaava maankäyttömuoto koko poronhoitoalueella. Poronhoito-oikeus ja siihen kiinteästi kuuluva vapaa laidunnusoikeus on ikiaikainen nautintaoikeus, joka on suoraan lailla turvattu erityinen oikeus (PHL 848/1990, 3§). Lain 53 § velvoittaa viranomaisen neuvottelemaan asianosaisen paliskunnan kanssa valtion maita koskevien hankkeiden yhteydessä, mikäli ne vaikuttavat olennaisesti poronhoidon harjoittamiseen. Vaikka alue ei sijaitsekaan valtion maalla, on neuvottelut poronhoidon kanssa koettu hyväksi toimintatavaksi elinkeinojen yhteensovittamiseksi lukuisissa poronhoitoalueelle sijoittuvissa maankäyttöhankkeissa ja kaavoissa. Maaningan hankkeesta on järjestetty poronhoitolain mukaisten neuvotteluiden kaltaiset neuvottelut YVA-menettelyn aikana. Laki

ympäristövaikutusten arvioinnista (YVAL 468/1994) velvoittaa myös omalta osaltaan alueella toimivaan elinkeinon kohdistuvien vaikutusten selvittämiseen.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) edellyttävät, että poronhoitoalueella on turvattava poronhoidon alueidenkäytölliset edellytykset. Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavan poronhoitoaluetta koskevan suunnittelumääräyksen mukaan: ”Alueiden käytön suunnittelussa on turvattava porotalouden toiminta- ja kehittämisedellytykset. ---”. Vastikään valtuustossa olleen Kuusamon strategisen osayleiskaavan yleismääräys edellyttää myös poronhoidon turvaamista kaavoituksessa: ”*Tarkemmassa suunnittelussa tulee turvata porotalouden toiminta- ja kehittämisedellytykset säilyttämällä laidunalueiden yhtenäisyys ja kulkureitit laidunalueiden välillä. ---*” Saman kaavan tv -merkinnän suunnittelumääräyksen mukaan poronhoidon edellytykset tulee ottaa huomioon tuulipuiston suunnittelussa. Maaningan tuulipuistoa ei ole merkitty Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavaan tai Pohjois-Pohjanmaan vaihemaakuntakaava 1:n.

Hankkeen vaikutukset

Paliskunta on yhtenäinen toimintaympäristö, joka koostuu erilaisista vuodenaikaisista laitumista ja muista toiminnallisista alueista sekä poronhoidon infrastruktuurista. Paliskunnan alueelle tulevalla maankäyttöhankkeella on aina vaikutuksia paliskunnan toiminnalle.

Maaningan tuulivoimahanke aiheuttaa suuret suorat ja epäsuorat laidunmenetykset kohtuullisen pienelle Tolvan paliskunnalle. Laidunmenetyksestä tekee vielä merkittävämmän sen sijainti. Hanke sijoittuu paliskunnan tärkeimmälle, laajimmalle yhtenäiselle laidunalueelle, missä on laidunnusrauha, ja missä laiduntaa yli 70 % paliskunnan poroista vuotuisen laidunkiertonsa eri vaiheissa (vasoma, kesälaidun, rykimä, syystalvi). Hankealueen suurta merkitystä paliskunnalle kuvaa myös se, että 80 % paliskunnan vasoista merkitään kesäisin hankealueella tai sen välittömässä läheisyydessä. Lukuisten pohjoismaisten tutkimusten mukaan etenkin vaatimet (yli 80% poroista) ovat herkkiä ihmistoiminnan ja infrastruktuurin aiheuttamalle häiriölle, varsinkin kevättalvella tiineyden loppuvaiheessa, vasoma-aikana ja sen jälkeen. Skarinin ym. mukaan (2015) vasomisaikana porovaatimet välttivät tuulipuistoja niiden rakentamisaikana jopa 3,5 km päähän eikä välttämisestä palautumista raportoitu. Tutkimuksen tuulipuistot olivat suhteellisen pieniä, 8 ja 10 voimalaa ja ne rakennettiin alueelle missä oli jo ennestään muuta ihmistoimintaa. Välttämistä ilmeni sekä elinpiirin valinnan tasolla, että elinpiirin sisällä tapahtuvalla laitumen valinnan tasolla. Porot myös lakkasivat käyttämästä tai käyttivät vähemmän tuulipuistojen läheisistä vaikiintuneista kulkureiteistään ja liikkuivat nopeammin alueen poikki, kun siellä liikkuivat (Skarinin ym. 2015). On myös tutkittu, että rakennusajan pituuden lisääntyessä vaikutukset laiduntamiseen ovat suuremmat (Helldin ym. 2012). Näin ollen suuremman, useampia vuosia kestävänsä rakennusprojektin, kuten Maaningan hankkeen, vaikutukset kestävät pidempään. Ainakin vasoma-alueena hankealue todennäköisesti menetetään pysyvästi. Yhtenäinen laidunalue pirstotaan suunnitelmalla, jossa on kaksi erillistä, laajaa tuulivoimaloiden aluetta voimalapaikkoineen ja teineen.

Hanke todennäköisesti aiheuttaa porojen siirtymisen alueille, missä ne aiheuttavat haittaa vakituiselle asutukselle ja viljelyksille. Tämä on poronhoitolaissa kiellettyä, joten Tolvan paliskunnalle aiheutuu valtavasti lisätyötä ja kustannuksia vahingonkorvauksista, porojen siirtämisestä ja aitaamisista. Lisäksi aiheutuu ristiriitoja viljelijöiden ja asukkaiden kanssa. Hankealueen itäpuolelle väistäessään porot voivat aiheuttaa häiriötä loma-asutukselle. Hanke vaikeuttaa poronhoitotöitä alueella sekä kesällä (vasanmerkintä) että syksyllä (erotukset) haittaamalla porojen kuljettamista aitoihin. Kuljetustilanne on häiriöllä herkkä ja ainakin Ruotsissa poronhoitajat ovat kertoneet, että jos poroja yritetään kuljettaa voimaloita vasten, se ei onnistu. Alueelle rakennettava tiheä tieverkosto vaikeuttaa porojen aitaan kuljettamista, sillä porot lähtevät herkästi seuraamaan niitä väärin suuntiin. Tuulipuiston talvellakin auki pidettävät tiet myös lisäävät rauhattomuutta alueella ja voivat lisätä porovarkauksia. Talvella porot lähtevät helposti kulkemaan aurattua alueen tulotietä pitkin kohti 5-tietä ja jäävät viimeistään siellä liikenteen sekaan. Onnettomuudet lisääntyvät.

Voimajohto VE Kuusamo sijoittuisi suurimmaksi osaksi Alakitkan paliskunnan alueelle. Voimajohto VE Posio sijoittuu Tolvan paliskunnan alueelle. Se pirstoo mm. yhtenäistä metsäaluetta, joka on merkitty vireillä olevaan Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaavaan alueeksi, jolla on erityisiä ympäristöarvoja (Metsähallituksen vanhojen metsien suojelualueeksi sovittu alue). Voimajohtoauekalla kasvillisuus muuttuu. Poronhoitajien havaintojen mukaan porot eivät viihdy voimajohtoauekilla. Syyksi on tutkimuksissa arvioitu porojen kykyä nähdä UV-säteily ja sitä kautta voimajohtojen koronapurkaukset, joiden havaitsemista entisestään lisää heijastuminen lumihangesta talvella. Voimajohtot voivat vaikeuttaa poronhoitotöitä.

Kaiken kaikkiaan Tolvan paliskunnalle aiheutuva haitta on kohtuuton, eikä ole varmaa voidaanko sitä lieventää mitenkään. Suora ja epäsuora laidunmenetys nykyisellä suunnitelmalla on niin suuri. Paliskunta vastustaa hanketta. Myös YVA-arvioinnin johtopäätös on, että hankkeen vaikutus Tolvan paliskunnan poronhoidolle vaihtoehdossa VE 1 ja VE 2 on *merkittävän kielteinen*.

Poronhoitoon kohdistuvien vaikutusten arviointi YVA-selostuksessa

YVA-selostuksessa on oma kappaleensa poronhoidolle. Poronhoidon nykytilaa on kuvattu sanallisesti, kartoin ja tilastoin. Alueen merkitys poronhoidolle on onnistuttu kuvaamaan varsin kattavasti. Hankkeen vaikutuksia poronhoitoon on arvioitu. Osio sisältää arvioinnin vaikutuksista laitumiin (määrä ja laatu), porojen laidunten käyttöön, poronhoitotoimintaan ja näistä johtuvia vaikutuksia paliskunnan talouteen ja poronhoitokulttuuriin. Selvityksessä on käytetty hyväksi erilaisia aineistoja (kartat, tilastot, GPS-seuranta), uusinta tutkimustietoa ja Paliskuntain yhdistyksen poroYVA-opasta (2014). Poronhoitajia on osallistettu prosessiin, sillä heidän kanssaan on tavattu YVA:n yhteydessä kaksi kertaa ja paliskunnat on kutsuttu hankkeen seurantaryhmään.

Selostuksessa on käsitelty haitallisten vaikutusten lieventämiskeinoja. Poronhoidon näkökulmasta hanketta pitäisi pienentää radikaalisti, että sen vaikutuksia riittävästi lievennettäisiin niin, ettei se aiheuttaisi enää kohtuutonta haittaa. Joulukuussa nähtävillä ollut hankkeen kaavaluonnos kuitenkin osoittaa, ettei

näin aiota tehdä. Muita haittojen lieventämiskeinoja ovat esimerkiksi haittojen kompensoiminen, jatkuva yhteydenpito toiminnan aikana, voimaloiden pysäyttäminen porotöiden ajaksi, jos ne häiritsevät, rakentamisen ajoittaminen häiriöherkkien aikojen ulkopuolelle, ylimääräisen liikenteen estäminen alueella ja niiden alueiden aitaaminen, missä porot voivat aiheuttaa haittaa.

Hankkeessa on aloitettu porojen GPS-seuranta. Porojen liikkeitä on selostuksessa kuvattu kartoilla ensimmäisen kesän osalta. Kesää 2016 kuvaavat kartat ovat vasta alustavia eivätkä kerro koko totuutta laiduntamisesta. Kuitenkin näistäkin kartoista näkyy alueen tärkeys: porot laiduntavat alueella kaikkina kuvattuina aikoina. Poroja tulee seurata muutamia vuosia kunnollisen kokonaiskuvan saamiseksi. Paliskunta tarjosi pidemmältä ajalta omien pantojensa tietoja selvityksen käyttöön, mutta niitä ei käytetty. Systemaattinen seuranta ja tietojen analysointi vaativat YVA-selostusta parempia paikkatietoanalyysi-menettelyjä ja tarkempaa perehtymistä paikannuksiin ja olosuhteisiin yhteistyössä paliskunnan kanssa. Arvioinnissa tulee myös ymmärtää porojen laitumenkäytön mittakaava (Skarin & Åhman 2014). Esimerkiksi Itä-Suomen yliopiston tutkijat ovat kokeilleet erilaisia paikkatietoanalyysijä poropaikannusten analysoimiseen Kollajan allasta varten tehdyssä selvityksessä (Nykänen & Colpaert 2016). Myös paliskunnan tulee tehdä omia muistiinpanoja havainnoistaan (eri vuodenaikojen kelit, laiduntilanne, talviruokinnan määrä alueella, petotilanne, ym. poroihin vaikuttavat asiat), jotta tietoja voidaan myöhemmin yhdistellä ja syy-seuraussuhteita analysoida. Seurannan keinoista ja mittareista tulisi sopia paliskunnan kanssa. Mikäli hanke etenee, sen seuranta varten tulee perustaa esimerkiksi vuosittain tai tarpeen mukaan kokoontuva yhteistyöryhmä. Kun hankkeen seurannan tuloksena havaitaan negatiivisia vaikutuksia, tulee niitä lieventää. Kaikki haitat tulee kompensoida.

Kaiken kaikkiaan poronhoitoon kohdistuvien vaikutusten arviointia voidaan pitää hyvin tehtynä ja riittävänä.

Poronhoidon näkökulmasta hanke ei ole toteuttamiskelpoinen sen aiheuttamien merkittävien kielteisten vaikutusten vuoksi. Hankkeella on vaikutuksia laajemmalle, kuin itse hankealueelle, koko Tolvan paliskunnan toimintaan ja jopa sen jatkumisen edellytyksiin. Tolvan paliskunta ja Paliskuntain yhdistys katsovat, että ainoa hyväksyttävä vaihtoehto hankkeelle on VE 0. Voimajohtovaihtoehdoista vähemmän haittaa poronhoidolle aiheutuisi vaihtoehdosta VE Kuusamo.

Kuusamon kaupunki on jo pitänyt nähtävillä kaavaluonnoksen, jossa oli osoitettu kahdelle alueelle yhteensä 60 tuulivoimalaa. Tämä osoittaa, ettei kaupungilla ja tuulivoimayhtiöllä todellisuudessa ole aikomusta ottaa yhteysviranomaisen lausuntoa huomioon hankkeen toteuttamisessa. YVA:n ja kaavoituksen prosessien yhteensovittamisessa on epäonnistuttu. Toiminnan suunnittelussa ei ole *turvattu* poronhoidon alueidenkäyttöllisiä edellytyksiä alueen maakuntakaavan ja valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaisesti.

PALISKUNTAIN YHDISTYS

Anne Ollila
toiminnanjohtaja

ma/ao

Viitteet

Helldin, J.O., Jung, J., Neumann, W., Olsson, M., Skarin, A. & F. Widemo (2012). The impacts of wind power on terrestrial mammals. The Swedish Environmental Protection Agency. Naturvårdsverket.

Nykänen J. ja A. Colpaert (2016). Suunnitellun Kollajan altaan vaikutus poronhoitoon. Porojen GPS-seurannan tulokset ja laidunalueiden käyttö. Itä-Suomen yliopisto.

http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-2084-3/urn_isbn_978-952-61-2084-3.pdf

Paliskuntain yhdistys (2014). Opas poronhoidon tarkasteluun maankäyttöhankeissa. <http://paliskunnat.fi/poroyva/>

Skarin A. & B. Åhman (2014). Do human activity and infrastructure disturb domesticated reindeer? The need for the reindeer's perspective. Polar Biology 37 s. 1041-1054.

Skarin, A. Nellemann C. Rönnegård L. Sandström P. & H. Lundqvist (2015). Wind farm construction impacts reindeer migration and movement corridors. Landscape Ecology 30: 1527-1540.